

УСТУПЛЕННЕ Ў ДАРОСЛАЕ ЖЫЦЦЁ — ЯК ВЫХАД У КОСМАС

Грошы пад нагамі

— Я адгаворвала Сцяпана ад кансультацыі некалькі разоў, бо для мяне яго далейшы шлях — абсалютна відавочны, — усміхаецца Ганна. — У яго выдатна атрымліваецца ствараць і запускаяць стартапы. Звычайна выпускнікоў, якія не могуць вызначыцца са сваёй будучыняй, да мяне прыводзяць бацькі. І вялікая рэдкасць, калі малады чалавек прыходзіць сам са сваімі сумненнямі. Тады, як правіла, можна пачуць проста неверагодную ўражальную гісторыю.

Сцяпан па псіхалагічным развіцці намога апераджае свой фізіялагічны ўзрост. Я лічу, што гэта самастойны дарослы чалавек, здольны ставіць мэты і ўпэўнена да іх ісці. Тым не менш ён вырашыў, што меркаванне спецыяліста для яго не будзе залішнім, і сам заплаціў за кансультацыю, не звяртаючыся да бацькоў.

— Ёсць шмат розных дарог, і ты павінен разумець, якую з іх выбраць. Галоўная магістраль для мяне — гэта сфера прадпрыемства. Але ёсць таксама шмат «скілоў» (уменняў і навыкаў. — Аўт.), якія трэба развіваць, каб стаць паспяховым, — тлумачыць свае матывы Сцяпан. — Я прайшоў, каб пераканацца ў правільнасці свайго выбару, мне надалі ўпэўненасці, і, канешне, штосьці новае пра сябе таксама даведаўся. Я вучуся ў ліцэі, таму мае аднакласнікі — даволі матываваныя, але ў многіх выпадках бачу, што выбар прафесіі яны робяць пад уплывам бацькоў, і гэта, як правіла, нейкая перспектыва сфера, а не тое, да чаго ляжыць душа. На мяне бацькі ніколі не ціснулі. Нават калі я ім у 10-м класе заявіў, што не збіраюся паступаць у ВНУ, яны гэта ўспрынялі спакойна. Я заўсёды адчуваў іх падтрымку. Свае першыя грошы зарабіў, будучы яшчэ шасцікласнікам. Мяне вельмі зачалі бестселер Роберта Кіясакі «Багаты тата, бедны тата». Мы з бацькамі былі ў Турцыі, і ў мяне ўзнікла геніяльная, як я на той момант лічыў, ідэя — набыць некалькі блокаў жавальных гумак Love is, каб потым прадаваць іх аднакласнікам з накруткай у 300 працэнтаў (смяецца. — Аўт.). Мама з татам мяне не спынілі, а паклалі тыя блокі ў свае чамаданы...

— Такія паводзіны былі праявай прадпрыемства адоранасці, — упэўнена заяўляе Ганна. — У мяне быў нядаўна падобны выпадак. Прайшла на кансультацыю сям'я: хлопец і двое бацькоў. Дарослыя ў паніцы: у дзясятым класе сын не ведае, кім быць. А той спакойна кажа: «Гэта іх праблема, а не мая, я даўно ўсё ведаю». У працэсе размовы высвятляю, што летам сям'я адпачывала ў Крыме. Бацькі пераважна загаралі, але іх сына такое баўленне часу мала цікавіла. Ён прайшоў па марскім беразе, сабраў плоскія каменьчыкі, расфарбаваў іх, зрабіў кампазіцыі, напісаў «Алушта-2019» і стаў на ўваходзе на пляж, каб іх прадаць. Да вечара ўсе сувеніры разабралі. Вось менавіта так і праяўляецца прадпрыемства адоранасць — калі ты робіш грошы з таго, што знайшоў літаральна пад нагамі. Але далёка не ўсе бацькі гатовы падтрымаць сваіх дзяцей у ім памкненнях і пошуках. Сцяпану ў гэтым плане вельмі пашанцавала.

Кандытар ці скульптар?

Па словах Ганны, ёсць розныя віды адоранасці: акадэмічная, мастацкая, практычная, духоўная, камунікатывная, эмацыянальная... Таму педагогі, як і бацькі, павінны быць уважлівымі да любой праявы адоранасці.

(Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар. «ЧЗ».)

Фота Анастасі ВАДУЙ.

— У мяне ёсць любімае пытанне да дзяцей, якіх бацькі прыводзяць як «зусім безнадзейных», — кажа яна. — Што ты будзеш рабіць, калі застанешся дома адзін і ніхто не будзе адцягваць тваю ўвагу? Што цябе натхняе? Вось тут і трэба шукаць адказы, у якім кірунку далей развівацца.

Прывяду яшчэ адзін прыклад. Дзяўчынка нарадзілася ў прастай рабочай сям'і, ёй не дазволілі ісці ў дзясяты клас і адправілі ў кулінарны каледж. Але яна была настолькі таленавітая, яркая і камунікабельная, што знайшла сабе аплатную практыку ў кавярні. І вось тут яна «зламалася». Пірожныя, якія рабіла кандытар, былі сапраўдным шэдэўрам мастацтва. Але ж іх лёс — быць з'едзенымі. Гэта проста жах! Ёй цяжка было змірыцца з такім становішчам спраў. Так яна зразумела, што хоча рабіць «нятленку» і што ёй трэба быць насамерч скульптарам. Часта патрабуецца нейкая размова, штуршок, каб зразумець, як захапленні можна пераўтварыць у прафесію і дасягнуць поспеху. Мне, як спадарожніку ў цягніку, якога ты бачыш першы і апошні раз у жыцці, можна раскажаць пра сябе ўсё. Але я — толькі інструктар па ваджэнні, а паварот руля робіць усё роўна малады чалавек самастойна...

Яго Вялікасць Выпадак

— Калі дзіця на момант заканчэння школы яшчэ не вызначылася з прафесіяй, многія бацькі ўспрымаюць гэта сама меней як трагедыю...

— Хутчэй, гэта праблема для хлопцаў у тым плане, што іх могуць прызваць на службу ў армію. Але, напрыклад, для Еўропы нармальна практыка, калі пасля заканчэння школы малады чалавек не адразу вызначаецца з навучальнай установай, а спрабуе знайсці сябе ў розных сферах дзейнасці, — разважае Ганна. — Мая дачка, будучы валанцёрам Беларускага дзіцячага хоспіса і студэнткай медуніверсітэта, заўважыла, што сярод валанцёраў у дзіцячым летніку былі ўсяго тры беларусы, 12 немцаў і 23 брытанцы. І што яе англійская сяброўка, хоць і навучаецца таксама на другім курсе, але значна старэйшая — ёй 26 гадоў. У Вялікабрытаніі на медыцынскія спецыялісты людзі паступаюць пазней, чым у нас. Для таго каб пераканацца, што гэта нялёгкае прафесія — твая, трэба не адзін год папрацаваць валанцёрам. Ёсць спецыяльны

англійскі тэрмін — gap year — гэта нейкі тайм-аўт паміж школай і ВНУ, калі чалавек удзельнічае ў валанцёрскіх праектах.

Чым, напрыклад, займаюцца добраахвотнікі, працуючы з цяжкахворымі дзецьмі? Трэба іх і пакарміць, і памыць, і дапамагчы пераапрунуцца, і першую дапамогу аказаць... Калі чалавек, маючы такі досвед, уваходзіць у медыцынскую прафесію, ён ведае і яе адваротны бок: што хворыя людзі могуць быць капрызлівыя, яны дрэнна пахнуць, патрабуюць да сябе ўвагі. І трэба быць да гэтага падрыхтаваным. Проста калі ты выбіраеш медыцыну, пглядзеўшы серыял «Доктар Хаус», то цябе чакае моцнае расчараванне. Як мы набываем сабе сукенку? Спачатку па вонкавым выглядзе. Так, яна прыгожая. Затым мы яе прымяраем. Калі нам камфортна, то купляем. Вось так прыблізна трэба і прафесію выбіраць — спачатку прымераць яе на сябе, а не арыентавацца толькі на вонкавыя крытэрыі нахвостна прэстыжнай/непрэстыжнай, высокааплатнай ці не вельмі. У Еўропе вельмі добра развіты стажыроўкі для падлеткаў: можна папрацаваць чорнарабочым на археалагічных раскопках, кур'ерам, афіцыянтам, на кухні ў пунктах хуткага харчавання...

Са сваімі дзецьмі я двойчы прайшла шлях, калі з выбарам прафесіі яны мяне паставілі перад фактам. Дачка, апынуўшыся ў 2011 годзе на месцы трагедыі ў метро, вырашыла для сябе, што яе цікавіць медыцына катастроф, хоць я была ўпэўнена, што яе будучыня — гэта пісьменніцтва, блогінг, напісанне сцэнарыяў, капірайтынг. Яе сачыненні зачытвалі ўсёй гімназіі. А яна паставіла сабе мэту, дабрала за год патрэбныя веды і паступіла на лячэбны факультэт. І вось увяце такую сітуацыю. Ідуць практычныя заняткі па хірургіі — плануецца аперацыя па ампутацыі канечнасці. Хлопцы разважаюць пра хуткасць кручэння пілы, дзяўчаты глядзяць, як медсястра спрытна робіць анестэзію. А мая дачка, як Маці Тэрэза, разважае: «Бедная бабуля, як яна будзе цяпер жыць без нагі?» Яе цікавіць найперш чалавек, як ён будзе змагацца з фізічнымі абмежаваннямі. Гэта пісьменніцкая рыса. І не магу сказаць, што яна можа перашкодзіць, як і чалавекалюбства. Ні Булгакаву, ні Чэхаву медыцына не перашкодзіла стаць добрымі пісьменнікамі. Гэта бяздонная крыніца сюжэтаў.

Для сына штуршком да выбару ВНУ стаў таксама яго Вялікасць Выпадак. Ён проста сустрэў «смачную» тэму для эсэ, якую прапаноўвала напісаць аўстрыйская бізнес-школа «Міграцыя з Афрыкі і Азіі ў Еўропу — гэта пагроза ці магчымасці?». Напісаў, прайшоў у другі тур, а потым мама пачула: «Я тут паступіў у аўстрыйскую ВНУ. Хочаш — перашкадай, але гэта мае рашэнне». І сказана было так, што я зразумела — лепш яго падтрымаць. Калі ты раважаеш сваё дзіця, трэба прымаць яго рашэнні. Калі твае сын ці дачка вырашылі не выбіраць адразу пасля заканчэння школы навучальную ўстанову, а прыслухацца да сябе, узяць паўзу, гэта іх рашэнне. Яны ўжо дарослыя! Шукаць сябе — гэта нармальна. Маладосць даецца для таго, каб зразумець, што табе падабаецца.

План «В» і план «С»

— Але ў нашых школах выходзяць страх перад памылкай... А тут яшчэ і бацькі кажучы «Ідзі, атрымай спачатку хоць нейкую прафесію, а потым самавыяўляйся». Як да гэтага ставіцца?

— Дзяцей насамерч адвучваюць дапускаць памылкі, — пагаджаецца Ганна. — Ці часта можна ўбачыць на навуковай канферэнцыі для школьнікаў работу, у якой дзіця прапанавала б гіпотэзу і ў выніку абвергла

яе, упэўніўшыся ў яе памылковасці? Але ж даследаванне не становіцца ад гэтага менш каштоўным. Памылкі — гэта адзін са складнікаў поспеху. І людзі, якія чагосьці дабіліся ў жыцці, не хаваюць, што адзін поспех прыпадае на дзесяць памылак.

Гэта вельмі распаўсюджаны пасыл: мы прыйшлі да вас на кансультацыю, таму што баімся памыліцца. Проста класіка! Пачынаю тлумачыць, што з Мінска ў Турын можна праехаць як мінімум трыма дарогамі: праз Аўстрыю, Швейцарыю і Славенію. Галоўнае — ведаць свае моцныя бакі і імкнуцца іх рэалізаваць: хоць праз медыцыну, хоць праз прадпрыемства. Трэба цягнуць сябе за валасы, як барон Мюнхгаўзен, з пункта А ў пункт В. Важна разумець, што ты туды дабярэшся, і няважна, якім шляхам. Летась я сустракалася са сваімі аднакласнікамі: пасля заканчэння школы прайшло 35 гадоў. І, як я яшчэ раз пераканалася, найбольшага поспеху ў жыцці дабіліся не выдатнікі, якія ішлі па дыянавай дарожцы, а тыя, каму давялося пераадоляваць, прыстасоўвацца і перавучацца. У мяне палова аднакласнікаў пайшлі паступаць на гістарычны факультэт, таму што ў нас быў вельмі яркі і таленавіты настаўнік. Гэта адна з памылак — выбіраць прафесію пад уплывам абаяння і харызмы чалавека. Нельга пераносіць стаўленне да прадстаўніка нейкай прафесіі на самую прафесію. Потым былі няпростыя лёсы...

— Сцяпан, а тваё стаўленне да атрымання адукацыі не змянілася? Ты будзеш браць паўзу пасля заканчэння ліцэя, улічваючы фёрс-мажор з пандэміяй?

— У мяне на сёння ёсць тры варыянты: БДУ, Вышэйшая школа эканомікі ў Маскве і ВНУ ў Літве. У кожнага ёсць як свае плюсы, так і мінусы. Напрыклад, варыянт з атрыманнем адукацыі ў Літве прываблівае мяне магчымасцю дасканала авалодаць англійскай мовай. Паскуль што я веданне не з'яўляецца маім моцным бокам, — канстатуе хлопец. — Да цэнтралізаванага тэсціравання я паўгода рыхтаваўся, таму дакладна буду яго здаваць. Калі штосьці пойдзе не так, гэта не страшна, таму што я не стаўлю сваю будучыню толькі на паступленне. І нават, калі паступлю, буду і далей развіваць свае праекты. Адно другому не перашкаджае. Вельмі далёка не зазіраю, таму што свет вакол нас імкліва змяняецца. Так, пэўныя планы ў рамках TeenStart ёсць. Таксама мы з партнёрам дапамагам зараз іншым адукацыйным праектам рабіць свае запускі і выбудоўваць маркетынг.

— Як бачыце, стаўка робіцца толькі на сябе. Ёсць і план «В», і план «С». І нават калі будуць змяняцца правілы гульні і ўмовы для паступлення, гэта няважна, — каментуе Ганна. — Важным з'яўляецца псіхічнае здароўе, вера ў сябе, права на памылку, з якой ты вынесеш правільныя ўрокі. Калі Аляксея Люндэй выходзіць першы раз у космас, дзе людзей яшчэ не было, нягледзячы на ўсе тэарэтычныя разлікі, ён моцна рызыкаваў. Вось і ўступленне ў дарослае жыццё можна параўнаць з выхадам у космас. Тут няма адназначна правільных рашэнняў. Ёсць задачы, якія трэба вырашыць. Ёсць розныя спосабы і няма адзінага правільнага адказу, які ў канцы падручніка можна падгледзець. І падагнаць рашэнне пад правільны адказ нельга. І адказнасць за выбар ляжыць ні на маці, ні на бацьку, ні на міністры адукацыі, а на тым чалавеку, які гэтае рашэнне прымае.

Умовы задачы будуць змяняцца непасрэдна ў працэсе яе рашэння. Гэта называецца турбулентнасцю, крызісам, рэцэсіяй... Таму запрашаю ў дарослае жыццё без ілюзій!

Надзея НІКАЛАЕВА.